

Małgorzata Matlegiewicz

Usługowy charakter działalności pozarolniczej na przykładzie agroturystyki

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 8, 227-233

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Małgorzata Matlegiewicz

USŁUGOWY CHARAKTER DZIAŁALNOŚCI POZAROLNICZEJ NA PRZYKŁADZIE AGROTURYSTYKI

Wprowadzenie

Przemiany społeczno-gospodarcze lat 90. zapoczątkowały rozwój rynku usług. W wyniku tych zmian stworzone zostały warunki sprzyjające powstaniu nowych bądź realizacji już istniejących potrzeb, które ze względu na obowiązujący poprzedni system społeczno-gospodarczy nie mogły być zaspokojone z powodu barier ekonomicznych, administracyjnych i technologicznych.

Dynamiczny rozwój rynku usług, ostra walka konkurencyjna i nowe technologie stawiają przed społeczeństwami nowe wyzwania. Poszukiwanie nowych koncepcji rozwoju wymaga zastosowania wielu instrumentów kształtujących politykę strategii rozwoju poszczególnych dziedzin działalności.

Wykorzystanie pozarolniczego potencjału gospodarczego obszarów wiejskich jest jednym z istotnych czynników kształtujących przemiany w rolnictwie. Wymaga to od państwa wielokierunkowego wsparcia, zarówno finansowego, administracyjnego, technologicznego, jak również oświatowego.

Działania te powinny mieć wpływ na rozwój obszarów wiejskich w kilku istotnych zakresach działalności, m.in.¹:

- wspieraniu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich,
- podnoszeniu jakości w gospodarce rolno-spożywczej,

¹ J. Wojciechowska, *Uwarunkowania rozwoju agroturystyki w Polsce w świetle zmian ilościowych*, Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa, Gdańsk 2002.

- zróżnicowaniu gospodarki wiejskiej w kierunku rozwoju działalności pozarolniczej,
- poprawie jakości życia ludności wiejskiej poprzez ułatwienie startu młodym rolnikom,
- tworzeniu lokalnych zdolności zatrudnienia,
- tworzeniu i rozwoju usług dla gospodarki i ludności wiejskiej,
- wdrażaniu lokalnych strategii rozwoju,
- ochronie środowiska naturalnego i obszarów wiejskich,
- rozwoju działalności szkoleniowej, informacyjnej i doradczej.

1. Usługi agroturystyczne środkiem zaspokajania zapotrzebowania społecznego

Strategia rozwoju rynku usług wiąże się m.in. ze wzrostem sprzedaży usług i równoczesnym rozszerzeniem rynku poprzez dotarcie do dodatkowych rynków bądź sprzedaż usług komplementarnych oraz zdobyciem nowych segmentów rynku. Rozwój usług agroturystycznych jest jedną z form działalności pozarolniczej i stanowi przykład uruchomienia nowych segmentów rynku usług w działalności gospodarstw rolnych.

W wielu gospodarstwach wiejskich istnieją warunki stwarzające możliwość uruchomienia biznesu turystycznego. Wraz z czynnym funkcjonowaniem gospodarstwa rolnego, produkcją rolniczą czy hodowlaną rolnicy mogą tworzyć, oferować i sprzedawać usługi agroturystyczne.

Dochody z rolnictwa częstokroć nie wystarczają do zapewnienia odpowiedniego poziomu życia całej rodzinie. Ze względu na brak możliwości zatrudnienia w mieście, na skutek prywatyzacji przedsiębiorstw i wzrastającego bezrobocia, trzeba było poszukać takiego rozwiązania, które umożliwiłoby mieszkańcom wsi uzyskać dodatkowe dochody w miejscu zamieszkania. Jednym ze sposobów polepszenia warunków życia w gospodarstwach rolnych jest obok działalności rolniczej rozwijanie agroturystyki. Szacuje się, że obecnie 40-50 procent rolników w Europie Zachodniej czerpie ponad połowę całkowitego dochodu ze źródeł pozarolniczych. Znaczną zaś część z działalności agroturystycznej².

Dodatkowe pozarolnicze źródło dochodów, jakim jest agroturystyka, stanowi poszukiwaną przez społeczeństwo formę stacjonarnego wypoczynku głównie dla rodzin wielodzietnych i mniej zamożnych. Gospodarstwa rolne oferują tam bazę

² J. Majewski, *Agroturystyka to też biznes*, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa 1999.

noclegową i wyżywienie oparte na zdrowych miejscowych produktach rolnych. Ważnym czynnikiem zachęcającym do korzystania z usług agroturystycznych w Polsce jest stosunkowo konkurencyjna, niska cena kwatery i wyżywienia względem cen oferowanych przez typowe ośrodki wypoczynkowe krajowe, jak również zagraniczne.

Agroturystyka stanowi istotny czynnik aktywizacji zawodowej ludności związanej z rolnictwem. Rozwijanie działalności turystycznej w gospodarstwach rolnych stwarza możliwość pracy dla wszystkich niemal członków rodziny, a także umożliwia podjęcie pracy dla osób sąsiadujących z gospodarstwami świadczącymi usługi agroturystyczne.

Agroturystyka stanowi ważne źródło dochodów głównie dla ludności związanej z małymi gospodarstwami rolnymi o małej skali produkcji rolniczej i niskim poziomie jej towarowości. Działalność ta jest szansą na ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich. Agroturystyka przyciąga turystów i generuje popyt na usługi. Wymusza konieczność podejmowania innych usług typu handel, gastronomia, usługi transportowe oraz produkcję regionalną potraw i przysmaków. Tworzą się tym samym nowe miejsca pracy, co ogranicza znacznie bezrobocie, które w niektórych regionach Polski sięgnęło nawet 30% (np. powiat łobeski, woj. zachodniopomorskie).

Bezrobocie stało się stałym elementem polskiego krajobrazu gospodarczego. Regionalna stopa bezrobocia w Polsce jest bardzo zróżnicowana i zawiera się między 16,7% a 7,9%. Bezrobocie w Polsce stopniowo spada i wynosiło w lutym 2008 r. 8,0%, co stawia nas na trzecim miejscu wśród krajów o wysokim poziomie bezrobocia, po Słowacji – 9,9% i Hiszpanii – 9,0%. Dla porównania: bezrobocie w USA (2008 r.) wynosi 4,8%, a w Japonii 3,9%³.

Agroturystyka przynosi zyski nie tylko właścicielom gospodarstw agroturystycznych. Zarabiają na tej działalności w regionie inne branże, takie jak handel, stacje benzynowe, rzemieślnicy, a także rozwija się infrastruktura gminy i gospodarstw agroturystycznych.

Dzięki staraniom społeczności wiejskiej wraz z rozwojem agroturystyki tereny stają się ekologicznie czystsze. Na uwagę zasługuje również zmieniający się stopniowo stosunek władz samorządowych do turystyki, w tym również do agroturystyki. Prowadzona przez władze samorządowe lokalna polityka turystyczna opiera się głównie na promocji agroturystyki. Istotne znaczenie w przeobrażaniu regionów wiejskich na skutek rozwoju agroturystyki jest podnoszenie estetyki

³ www.wnp.pl

gminy, ekspozycje istniejących w gminie zabytków kultury oraz promocja tradycji lokalnych. W ramach wsparcia rozwoju agroturystyki gminy prowadzą szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje rolników i wyposażają ich w wiedzę potrzebną do prowadzenia działalności agroturystycznej oraz wspierają przy pozyskiwaniu kredytów na inwestycje zarówno z własnych środków, jak również z funduszy Unii Europejskiej.

Obok wymienionych korzyści dla rolników z działalności agroturystycznej na uwagę zasługuje również charakter społeczny usług agroturystycznych. Wpływ kontaktów międzyludzkich w wyniku rozwoju usług turystycznych świadczonych przez rolników staje się przyczynkiem do zmiany stosunku rolników do przemian społeczno-gospodarczych zachodzących w Polsce po 1989 roku. Rozwija się stopniowo aktywność gospodarcza wsi polskiej.

2. Bariery rozwoju agroturystyki

Obok wielu przesłanek przemawiających za rozwojem agroturystyki na wsi polskiej istnieje szereg barier rozwoju tej dziedziny działalności gospodarczej, wynikających głównie z ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Agroturystyka bazuje na istniejących zasobach gospodarstw rolnych, które nie zawsze nadają się do wykorzystania w sposób bezinwestycyjny. Większość gospodarstw musi prowadzić inwestycje adaptacyjne obiektów w celu przystosowania ich do nowej funkcji. Wymaga to finansowania robót adaptacyjnych przez rolników o niskich dochodach z działalności rolniczej bądź działalności rolniczej wręcz niedochodowej.

Ponadto czynnikiem ograniczającym rozwój agroturystyki jest stan infrastruktury na obszarach wiejskich. Niedostateczna sieć dróg i ich jakość uniemożliwia prowadzenie działalności agroturystycznej. Utrudnieniem w wielu regionach jest brak telefonów, wodociągów i kanalizacji. Obserwuje się również utrudniony dostęp do banków, urzędów pocztowych, jak również placówek służby zdrowia. Słabo rozwija się na obszarach wiejskich sieć obiektów sportowych, miejsc rekreacji i ośrodków kultury. Niepokojąco prezentuje się też znajomość języków obcych wymagana przy obsłudze turystów zagranicznych. Na niskim poziomie ocenia się promocję walorów wypoczynkowych na terenach wiejskich. Rozwój agroturystyki uwarunkowany jest głównie rozszerzeniem możliwości finansowania inwestycji na obszarach wiejskich, co w głównej mierze zależy od inicjatywy samorządów, właścicieli gospodarstw i wszystkich podmiotów zaangażowanych w rozwój turystyki wiejskiej.

3. Instrumenty wspierające rozwój agroturystyki na obszarach wiejskich

Obecna polityka w Polsce nakierowana jest na wspieranie rolnictwa i rozwój wsi. Ważnym czynnikiem polityki jest dążenie do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Zrównoważony rozwój gospodarczy wiąże się z równowagą społeczno-gospodarczą regionów wiejskich zróżnicowanych w swoim rozwoju i zasobności.

Istotnym działaniem w wyrównywaniu różnic stało się wprowadzenie na tereny wiejskie różnorodnych funkcji pozarolniczych, które stymulowały wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Rozwój ten wiąże się z wprowadzeniem na tereny wiejskie nowych funkcji pozarolniczych, produkcyjnych, handlowych i usługowych. Działalność ludności wiejskiej w dziedzinach innych niż rolnictwo stwarza możliwość wyboru pracy i przyczynia się do zwiększenia dochodów gospodarstw rolniczych, jak również podnosi atrakcyjność wsi jako miejsca życia i pracy.

Agroturystyka stanowi jeden z przykładów wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich. Przy zachowaniu produkcji rolnej rozwój usług agroturystycznych sprzyja podniesieniu stopy życiowej rolników, tworzeniu nowych miejsc pracy na terenach wiejskich, przeciwdziałaniu migracji ludności wiejskiej do miast i wyludniania się regionów, wyzwała przedsiębiorczość wśród ludności wiejskiej.

Ważnym czynnikiem rozwoju agroturystyki są instrumenty wspierające rozwój działalności pozarolniczej. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej stało się podstawą do uzyskania pomocy finansowej, głównie dla regionów słabo rozwiniętych. Wsparcie unijne kierowane jest zarówno do władz szczebla centralnego, jak również do władz lokalnych w celu ułatwienia rozwiązaniu problemów gospodarczych. W latach 2000-2006 istniały cztery fundusze strukturalne, z których korzystały obszary wiejskie:

- Europejski Fundusz Rozwoju,
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej,
- Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa.

Równocześnie funkcjonował również Fundusz Spójności. Nie należy on do funduszy strukturalnych i zasięgiem obejmuje państwo, a nie wybrany region.

Dla rozwoju agroturystyki istotnym źródłem finansowania był Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Fundusz ten wspomaga m.in. środowisko produkcyjne i konkurencyjność przedsiębiorstw, badania naukowe i rozwój tech-

nologiczny, inwestycje infrastrukturalne, ochronę środowiska, rozwój turystyki i inwestycji kulturalnych. Fundusz wspiera rozwój turystyki – głównie przez tworzenie, modernizację lokalnej i regionalnej infrastruktury turystycznej, co wiąże się ze wzrostem atrakcyjności turystycznej danego regionu.

Obok pomocy uzyskiwanej z funduszy unijnych ważnym instrumentem wsparcia dla tworzących się gospodarstw agroturystycznych jest dobra współpraca z samorządami lokalnymi, które mają w swojej gestii wiele możliwości udzielania pomocy, np.:

- rozdzielanie pożyczek lub kredytów bankowych,
- ulgi podatkowe,
- dotacje gmin z budżetu państwa,
- działania promocyjne regionu i gospodarstw,
- rozwój infrastruktury w regionie,
- wspieranie ochrony środowiska,
- modernizację terenów wiejskich,
- pomoc przy osiedlaniu się młodych rolników i tworzenie nowych usług pozarolniczych.

Tabela 1. Korzyści z rozwoju agroturystyki dla gospodarstw i wsi oraz turystów

Korzyści dla gospodarstw i wsi	Korzyści dla turystów
Wykorzystanie wolnych zasobów	Aktywny wypoczynek na wsi
Nowe miejsca pracy	Korzystnie ze świeżej żywności
Dodatkowy dochód	Kontakt ze zwierzętami
Poprawa infrastruktury wiejskiej	Poznawanie kultury regionu
Estetyzacja wsi	Zdobywanie nowych umiejętności
Integracja środowiska wiejskiego	Uczestniczenie w życiu gospodarstwa rolnego
Zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi	Rozwijanie zainteresowań
Rozwój osobowy mieszkańców wsi	Bezpośredni kontakt z przyrodą
Kontakt z innymi wzorcami kulturowymi	

Źródło: A. Wiatrak, *Doradztwo w rozwoju agroturystyki*, CDiEwR, Warszawa 1997.

Podsumowanie

Rozwój agroturystyki w Polsce łączy się z pokonywaniem wielu barier zarówno administracyjnych, finansowych, jak również kulturowych. Oferty gospodarstw rolnych i atrakcje oferowane turystom są w poszczególnych regionach, gminach i gospodarstwach rolnych bardzo zróżnicowane zarówno pod względem zasobów

krajobrazowo-turystycznych, jak również zainteresowania samorządów rozwojem agroturystyki na własnym terenie. Właściciele gospodarstw rolnych decydują o podjęciu działalności agroturystycznej podejmują częstokroć z własnej inicjatywy w oparciu o własne zainteresowania, własne możliwości finansowe i własne oszczędności.

Celem uruchomienia tej działalności jest każdorazowo uzyskanie dodatkowego dochodu, który mógłby poprawić warunki bytowe gospodarza i jego rodziny. Uruchomienie i prowadzenie działalności agroturystycznej wiąże się z nakładami środków finansowych potrzebnych na modernizację gospodarstw oraz inwestycje infrastrukturalne niezbędne do prowadzenia działalności.

Istotnym czynnikiem w rozwoju agroturystyki na obszarach wiejskich jest zatem stworzenie źródeł jej finansowania. Na rozwój agroturystyki powinny znaleźć się środki budżetowe i unijne przeznaczone na wspieranie przedsięwzięć agroturystycznych, szczególnie na terenach o słabym rozwoju gospodarczym, które nie posiadają własnych środków na rozwój działalności pozarolniczej.

Inwestowanie w rozwój działalności agroturystycznej jest wydatkiem, który w perspektywie ma na celu przyciągnięcie turystów i zaktywizowanie pozarolnicze regionu. Agroturystyka tworzy możliwości zaspokajania potrzeb ludności wiejskiej na polepszenie warunków bytowych, a w konsekwencji przyczynia się do zmiany wizerunku polskiej wsi.

THE SERVICE NATURE OF OTHER THAN AGRICULTURAL ACTIVITIES BASED ON AGRO-TOURIST ACTIVITIES

Summary

The improvement of competition of Polish agriculture industry has to be linked with development of other than agricultural activities. One of the changes of the Polish rural areas is development of agro-tourist services alongside regular agricultural activities. This activity forms a significant factor of social and economic inspiration of the local society, it brings extra income to farmers and contributes in multifunctional development of rural areas.

Translated by Małgorzata Matlegiewicz